

IRÓI JUBILEUMI BESZÉD

GONDOS SÁNDOR

Detroiti magyarság június 21-én ünnepelte a Szabadság régi, érdemes munkatársának, Gondos Sándornak fél százados írói jubileumát. Az üdvözlő beszédek elhangzása után Gondos Sándort hívták fel, hogy szóljon az ünneplőkhöz. A zamatos magyar humorral fűszerezett, de egyben gondolatokkal telt beszédét a Szabadság egészében az alábbiakban közli.

A SZERKESZTŐ.

Tótsztemester Ur!

Hölgyeim és Uraim!

A beszéd, amely irodalmi értékemet ismertette, kitünő volt. Gondolatai alaposak; szelleme ötletes; mondatai magyarasan zamatosak. Minden tekintetben méltóak ahhoz a tehetséghez, amelyet mindnáján ismerünk és becsülünk. A gyönyörű beszéd során azonban észre kellett vennem azt, hogy nincs a földön ember, aki a vele született ösztönöket takargatni tudná, ha öt percig beszélni hagyjuk. A mi igen tisztelt barátunk beszéde is elárulta, hogy olyan fajból származott, amelynek egyik szép jellemvonása — a takarékoság. Ezt főleg a jelzők használata körül igazolta. — Tolla m ról például az mondta, hogy jeles. A pazarlóan bőkezű magyar nyomtatékosabb jelzőket használt volna. Kitünőt, kiválót, minden mást felülmúlt emlegetett volna. És a jelzőkkel szemben tanusított mértékletességet más mondatokban is tapasztalhatunk.

Feledjük el azonban ezt a szépség hibát. Mindnyájan tudjuk, hogy a mai eseményekről szóló tudósítást nekem kell megírnom a Szabadság és a Himler lapok részére és én majd beszúrom a kimaradt jelzőket a beszédbe. Majd, ha nyomtatásban olvassák a beszédet, akkor ébrednek reá, hogy milyen kitünő volt az. Maga a szónok se ismer majd reá. Éppen csak annyit mondok, hogy unokáim majd bármáztatják ezt a beszédet és évtizedekkel később is büszkén mondják:

— Ilyen irodalmi nagyság volt a mi nagyapánk.

De nem is lehet ez másként, hiszen önmaga felől minden ember a legszebbet, a legjobbat mondja.

És most, mielőtt továbbmennénk, hadd áruhlassak el valamit. Hadd leplezhessem le a meglepetési estélyeket. Ezeknek a természetete az, hogy a jó barátok hét pecsétes titok gyanánt közlik az ünnepelttel:

— El ne áruld a világon senkinek, amit most mondok, de ekkor vagy akkor meglepetési estélyt rendeztünk tiszteletedre.

Nekem mindössze tizenhét jó barátom árulta el ezt a titkot és százhat levél jelentette, hogy azoknak írói legnagyobb sajnálatukra nem lehetnek ma jelen. Ugy jártam különben is ezzel a meglepetéssel, mint az egyszerű farmer, aki ötszáz csirkét vitt nyár derekán a városba, azokat jó pénzért eladta és elhatározta, hogy valami meglepetést csinál a farmon maradt feleségének.

1942

Nézegette sokáig a kirakatokat, törte fejét az ajándékon és végül azt mondta:

— Nem veszek én az aszszonynak semmit, hanem józanon megyek haza. Ez lesz neki a legnagyobb meglepetés.

A másnapra gondolva azonban végül mégis vett magának egy üveg pálinkát, azután befogta a két lovat a szekérbe és elindult hazafelé. Nagy nyári hőségek jártak, utközben egy folyócska hidján kellett keresztül menni. A hid előtt a mi farmerünk megállott és azt mondta:

— Elbujok a hid alá és megfürdök.

Levetkőzött csecsemő korabeli állapotára, biztonság okából — hátha a hideg vízben megfáznék — magával vitte a pálinkás üveget, ott hagyta cipőit, ruháit a szekérben és a hid alatt élvezte a hűvös habokat. Kívül is, belül is, mert közben nagyokat húzott a pálinkás üvegből. Ki se jött a vízből,

amíg volt valami folyadék az üvegben. Akkor visszament az utra, de — Uram fia — közben valami gazember ellopta a szekeret lovakkal és ruhákkal együtt.

Mit teheett volna a mi farmerünk? Neki vágott az utnak a tanyája felé azon meztelenül és kótyagos fejével biztatta önmagát:

— Nincs semmi baj! Így is meg lesz lépve az aszszony.

De most szálljunk át más villamos kocsira a meglepetések járművéből.

A hét pécésés titkok során megsugták nekem azt is, hogy legalább egy óra hosszant beszéljek egy fél század alatt szerzett tapasztalataim felől.

Megnyugtatójukra mondom, hogy én ezt az órát azonnal lealkudtam tizenöt percre és mert a magam jószágával szabadon rendelkezhetem, abból is elhagyok legalább öt percet. Elvégre én a tollamából élek és ha most értékes emlékeimet csak úgy ingyen mondom el, miből keresek kenyeret később. Külömben is ha emlékeim felől kell beszélnem, akkor nekem egy fél század csak foghegyre való, mert az én emlékező tehetségem annál sokkal messzebbre megy. Élénken emlékezem például a segesvári csatára, ahol negyvenkilencben Petőfi oldala mellett estem el. Szegény Sándor! Ó ott maradt a csataterén örökre. Én azonban felkeltem és háromizben irtam meg a nagy csata minden részletét.

De emlékezem korábbi dolgokra is. Én figyelmeztettem Európát annak idejében arra, hogy az Amerika felfedezéséből visszatérő Columbus Kristóffal szemben legyen mindenki óvatos, mert az ilyen ingatlan ügynököknek nem lehet mindent elhinni.

Határozottan és rendkívül erélyes módon kell tiltakoznom az ellen, amivel egyik szerkesztő barátom vádol, hogy Máté álnév alatt én irtam volna az Új Szövetség első könyvét. Nem kérem! Én abban az időben irodalmi álnemvemnek a Lukács nevet használtam, amit bizonyítani is tudok! Én katolikus ember vagyok és az én Miatyánkom nincs megtoldva az országgal, a hatalommal és a dicsőséggel.

Láthatja mindenki az eddigiekből, hogy emlékeim mennyire mennek vissza és azoknak felsorolására egy óra nem lenne elég.

De ha már arra késztet-

tek, hogy mondjak valamit önmagam felől, egy-két dolgot elárulok. Persze nem beszélek olyan dolgokról, amelyek szégyent hoznának fejemre. Mélységesen hallgatók például a körtefák felől, amelyeknek termékét fiatal koromban teljes sikerrel vontam ki Molcsányi Gábor főerdész kertjének cirkulációjából.

(Ezt a kivonási tehetséget egyébként a mai napig is megőriztem. A multkor is irtam egy cikket, amely teljes sikerrel vont ki lapjaink cirkulációjából huszonhárom példányt.)

Önmagam felől beszélve ott kezdem, hogy két éves korától kezdve havonta kétszer vittem az unokámnak egy dolláros zsebóráát, aki nagyon örvendett a tik-tak nevű jószágnak, de öt perc múlva mindig azt mondta:

— Nézzük meg, mi van benne?

Ezt a sajátságát tőlem örökölte. Kis gyerek korom óta sok emberrel ismerkedtem meg és mindig ösztökélt valami:

— Nézd meg, hogy mi van benne?

Nos, a legtöbb esetben arra jöttem rá, hogy nem rossz az emberek, csak önzők, meg sok esetben ostobák. Nálam azonban akkor is jobbak és okosabbak.

Ami az én életemet legjobban befolyásolta, az két soha el nem muló emlékem.

Nekem — Hölgyeim és Uraim — éltem során csak egy igazi jó pajtásom volt, a tulajdon testvéröcsém. Ez az ember befolyásolt engem irodalmi téren és ha van: életbölcseletemben két ízben. Először tizenkét éves koromban, aztán tizenkilenc éves koromban. Régen volt ez, de ma is tisztán emlékezem a részletekre.

Tizenkét éves koromban asztalhoz ültem azzal, hogy őt felvonásos verses tragédiát írok hetedik Gergely Pápa, Henrik német-római császár és Canossa felől. A dolgoknak mindjárt a közepére léptem, mert a harmadik felvonásnál kezdtem a nagy alkotást és tele is irtam vagy tizenkét oldalt — többet soha nem irtam belőle — amit az én Viktor öcsém annyira méltányolt, hogy megtanulta szó szerint és állandóan szavalta. Eleinte nyiltan, de mikor apánk megverte a sok hülyeségért, csak úgy titokban. De úgy nézett reám és ez csinált belőlem író, mint Shakespeare-re. Azóta megjött az esze és valószínűleg Honfy Keresztessy Pálnak vagy Hazaffy Veray Jánosnak tart.

Tizenkilenc éves korom-

ban Párisban keresett fel az én kedves öcsém, aki akkor már a műgyetem hallgatója volt és ott mondta nekem a következőket:

— Mikor az ember hat éves, belép az elemi iskolába és kitűzi maga elé azt a célt, hogy tíz éves korában a gimnáziumot kezdi, kitűzi maga elé az érettségi bizonyítvány célját. Mikor azt elérte, akkor kitűz egy újabb célt, azt, hogy egyetemi oklevelet szerez. Mikor azt megkapja, akkor új célt állít fel: iroda alapítást, hivatalos állást, amit hamarosan el is ér. Az elért cél birtokában jönnek a többi célok: a család-alapítás, a vagyon-szerzés, a tisztos polgári tekintély megszerzése.

Csupa apró célok, amelyeknek nincs más célja, csak az, hogy az élet egyetemes céltalanságát eltakarják.

Ez volt az én életem is. Apró célok kitűzése, hogy az egyetemes céltalanságot ne lássam.

És most itt állok életem alkonyán, hamvas fejjel és

tisztultabb érzésével annak, hogy az én derék öcsém ifjúkori megállapítása teljesen igaz volt. És higyjék el nekem, hogy mikor mások a **tiszteletet** emlegették, amely engem fél százados tollforgatásom után körülvesz, keserű lesz a szájam íze.

Nem kérek én semmiféle tiszteletet. Nincs is szükségem tiszteletre. Se testem, se lelkem nem kívánja.

Amit én hosszú életem során kerestem, ami az élet érdemessé teszi arra, hogy végigéljük, az nem tisztelet, hanem a rokon lelkek — szeretete. A testvérek, a gyermekek, az unokák szeretete. Nekem ebből bőséges részem jutott. A rokonok, a jó barátok szeretete. Ebben se volt semmi hiányosságom.

Ez a szeretet az élet egyedüli értéke.

És higyjék el nekem ebben a teremben és magyar Amerikában mindenki, hogy hálas vagyok az öreg napjaimat bearanyozó emberbaráti szeretetért, amelyet a mesék folytatásával próbálok viszonzni.

1
Zabadság

1942 Jul. 1.

